

Jaargang 12.

Nummer 1.

2014.

"Vier Heerlijkheden"

Historische Werkgroep Stichting De Vier Heerlijkheden te Brakel.

Omslag: "Huis Brakel".
Tekening: Jaap Verweij.

	Blz.
Van de Werkgroep	1
1200 jaar Poederrijen en de viering van het jubileum	2
Frans gerechtshof legt twee dagloners uit Poederrijen zware straf op	11

Redactie:

Jan van Brakel.
Jan van Loopik.
Jaap Verweij.

Historische Werkgroep
Stichting
De Vier Heerlijkheden
Brakel.

Secretariaat: Flegelstraat 1,
5306 AW Brakel.
Tel. 0418-671873

Oplage: 160 stuks.

Jan van Loopik

Van de Werkgroep

Dit jaar is het 1200 jaar geleden dat de dorpen Aalst (Halosta) en Poederroijen (Podarwic) voor het eerst werden genoemd in een akte. In beide dorpen worden dit jaar dan ook verschillende activiteiten georganiseerd die betrekking hebben op dit gebeuren. De oudste bekende vermelding van Aalst stamt uit 814/815. Volgens een akte schonk ene Baldericus enige stukken grond uit “Halosta” aan het Benedictijner klooster Laurisheim bij Mainz. In maart, april en mei waren er verschillende activiteiten in Aalst waaronder concerten van Fanfare Prins Hendrik die dit jaar haar 110 jarig jubileum viert.

*Prins Hendrik
midden de vorige
eeuw.*

De “Jubileum Burgemeester van Poederroijen” Koos Tromp, doet het een en ander uit de doeken hoe het tot het vieren van het jubileum in Poederroijen gekomen is.

Jan van Brakel doet zijn verhaal over twee Poederroijense boeven die voor het assisenhof in Brussel moesten verschijnen in 1812.

Koos Tromp

1200 jaar Poederrijen en de viering van het jubileum

Zo'n 2 jaar geleden was ik op de site van de Vier Heerlijkheden aan het snuffelen en kwam ik het stukje tegen waarin beschreven stond in welk document Poederrijen voor het eerst was beschreven. In eerste instantie heb ik het voor kennisgeving aangenomen en ben verder gaan lezen.

Na nogmaals op de zelfde pagina uitgekomen te zijn, las ik hetzelfde stukje nog eens en kijkend naar het jaartal waarin Podarwic voor het eerst werd vermeldt ging me een lichtje op. Het jaar van de beschreven schenking was 814 en we leefden toen in het jaar 2012. Na even gerekend te hebben zou Poederrijen in 2014 1200 jaar bestaan. Een feit dat ik eigen-lijk niet onopgemerkt voorbij kon laten gaan.

Na enige tijd ben ik in de pen geklommen en heb een redactioneel stukje geschreven over het a.s. jubileum dat het dorp Poederrijen te wachten stond. Na het verstuurd te hebben naar mijn mediacontacten bij de kranten werd het vrij snel opgepikt door het Brabants Dagblad die hieraan een stuk in de krant wilden wijden. Na een afspraak gemaakt te hebben met de desbetreffende journalist heb ik samen met hem zitten bomen over dit jubileum. Dit resulteerde in een groot stuk in de Bommelerwaard editie van de krant. Inclusief foto van ondergetekende.

Bij gebrek aan authentieke kleding heb ik gauw mijn koetsierspelerine aangetrokken en de grijze hoge opgezet en na mij voorzien te hebben van

oud lantaarntje heeft Cor de Cock een foto genomen van mij en het paard in de paardenstal. Dat was het begin van de eerste akte. Ik kreeg best wel veel response op het artikel, maar om nou te zeggen dat ze in de rij stonden om het feest mee op poten te zetten, helaas. Na nog een stukje met een oproep om een jubileumcomité te vormen in de Ronduit te hebben geplaatst bleef ook hierop de response minimaal, 3 aanmeldingen.

Er ging enige tijd overheen. Er moest in de tussentijd ook nog een Oranjefeest worden georganiseerd. Ik dacht, laat ik eens een thema voor het feest verzinnen dat ook gelinkt is met het a.s. jubileum. In het stukje op de Vier Heerlijkheden-website werd n.l. een naamverklaring gegeven voor Podarwic dat veronderstelde dat het mogelijk wat met de Vikingen van doen had die hier in de 7^e eeuw rondspookten.

Aldus voorgesteld aan de mede Oranje bestuurders die het een goed idee vonden. Het was een groot succes. Voor het jaar daarop hadden we als thema gekozen “Poederoijen op stoom” niet zozeer omdat het industriële tijdperk Poederoijen radicaal het veranderd, maar meer om aan te geven dat het jubileumjaar er aan zat te komen en er snel met de voorbereidingen moest worden begonnen wilden we er nog iets van terecht brengen.

besloten had om af te treden. In de tussentijd was er nog steeds geen jubileumcomité gevormd. Ik inmiddels had ook al afscheid genomen als

bestuurslid van de Oranjevereniging en was nog steeds aan het dubben hoe ik een en ander voor elkaar zou kunnen krijgen. Goede raad is duur. Na een onderonsje met Thijs van Giessen de voorzitter van de Oranjevereniging hebben we besloten om het jubileumcomité te vormen uit het oranje bestuur aangevuld met een aantal oud bestuursleden die daarvoor zouden worden gevraagd. Wat wonderwel door alle betrokkenen zonder slag of stoot werd geaccepteerd. Nu konden we eindelijk aan de slag gaan. De eerste vergadering van het comité vond plaats bij Thijs van Giessen in Gameren. Een hele avond werd er gebrainstormd. Van alles werd geopperd de meest gekke dingen ontsproten tijdens deze sessie. Diezelfde avond nog werden ook drie werkgroepjes gevormd te weten communicatie, financiën en programmarealisatie.

Op de volgende vergadering was er een concept communicatieplan, er was een sondering verricht naar de financiële mogelijkheden en een conceptlijst opgesteld van realiseerbare activiteiten met een begroting van de te maken kosten per onderdeel. Iedereen ging vervolgens aan de slag om een en ander te regelen. Communicatie ontwierp en bouwde de grote reclamezuilen, een voor elke ingang van het dorp en een hele grote bij de rotonde van Brakel plus een programmabord midden in het dorp. Dit met dank aan Axzent reclame en Fa. Baas beide uit Brakel voor ondersteuning en materiaal. De financiëncommissie schreef de ondernemers in het dorp aan en fondsen die dit soort activiteiten ondersteunden. Besloten werd dat totdat er extra fondsen binnenkwamen de evt. te maken kosten door de Oranjekas zouden worden voorgeschoten. De programmacommissie had inmiddels in klein comité een lijst van activiteiten opgesteld die fysiek en financieel realiseerbaar waren. De jubileummachine kwam eindelijk op stoom.

Na meerdere bijeenkomsten werd dan eindelijk aangevangen met de feestelijkheden ter gelegenheid van het jubileum. De eerste activiteit was de nieuwjaarsreceptie in het dorps huis. Dit werd een groot succes. Op deze gezellige avond werd het jubileumlogo bekend gemaakt middels het ontrollen van het grootste reclamepaneel, 3 x 5 meter, in de gymzaal van het dorps huis. Ondergetekende werd tijdens deze avond zonder enig overleg voor het lopende jaar benoemd tot jubileumburgemeester van Poederrijen benoemd. Weigeren was geen optie. Burgemeester van den Bosch ook aanwezig, overhandigde zijn nieuwe ambtsgeenoot de beno-

digde gereedschappen om in deze functie het jaar door te komen. Allereerst een cape om de waardigheid te benadrukken, een ambtsketen met het heerlijkheidswapen van Poederrijen uitgevoerd in roestvrij staal, een doos aspirinen voor de hoofdpijn een fles met likeur om de zorgen te vergeten. Verder nog een telefoon (weliswaar zonder batterij en simkaart) om in het geval van calamiteiten te kunnen bellen, een schaar om linten door te knippen en een sleutel om het dorp 's nachts op slot te doen en instructieboekjes over orde en veiligheid om de boel in bedwang te houden. Na de benoeming werd ook deze foto gemaakt van het jubileum comité voor het jubileumlogo.

Op de foto v.l.n.r. zittend: Toos v.d. Ven, Govert van Rijswijk, Jan Verhoeks, Koos Tromp, Janny Lievaart, Betje van Veen, Janet van Berkel, Staand: Gerrita Grandia, Bas Noorloos, Tanja de Bode, Henriette van Steenberg, Hans Bok, Lia Kolbach, Thijs van Giessen, Wendy van Boxtel, Frank Oudmaijer.

Met een druk bezochte avond, ca. 150 personen, die was gestart met een bombarie optocht van de Poederrijense jeugd was de kop van het jubileum jaar eraf. De volgende activiteit was de bezorging van de eerste editie van vier Poederrijense Kwartaal Couranten waarin gebeurtenissen en feiten uit de geschiedenis, voor zover bekend, worden belicht. De oplage van de krant is 600 stuks.

Na bezorging van 350 exemplaren huis aan huis, volgde een ware run op de extra exemplaren die voor € 2.00 euro werden verkocht. Zij hebben hun weg gevonden naar Poederijense families in het land en ver daarbuiten. Behalve naar Amerika en Australië is er ook een verzonden naar Thailand het domicilie van een van de laatste nazaten van de Heren van Poederrijen, de heer Juriaanse. Inmiddels is ook de 2^e editie in het dorp bezorgd waarin met name een stuk is opgenomen over Adrianus van Zee, een Poederrijens lid van een Veense verzetsgroep die door verraad is gevangen genomen en op fort De Bilt te Utrecht is gefusilleerd.

In februari is vanwege het zachte winterweer het ijspretprogramma niet doorgegaan want het heeft simpelweg niet gevoren. In dezelfde maand is er ook een historische avond gerealiseerd. Middels een powerpoint-presentatie is door ondergetekende een historisch overzicht geschetst van

1200 jaar Poederloijen. Het bestuur was voor de gelegenheid gekleed in historische kledij en er was gezorgd voor een ouderwetse zoete lekkernij voor bij de koffie. Ingeschat was dat er een kleine opkomst van publiek zou zijn maar ook deze avond weer was de aanloop enorm. Al met al een gezellige winter avond in een historische setting.

De meest recente activiteit was de week voorafgaande aan de eerste koningsdag. De inwoners waren middels stukjes in de krant opgewekt om

straten en tuinen te versieren. Aan dit versieren was een wedstrijd verbonden. Na een schuchtere start werd uiteindelijk door het gehele dorp aan de oproep gehoor gegeven en was het hele dorp getooid in rood, wit, blauw en oranje. Maar ook in blauw en geel de kleuren van het Poederloijens heerlijkheidswapen.

De dames van het oranjebestuur hadden prachtige blauw gele banieren genaaid die de gehele Burg. Posweg sierden. In de Maarten van Rossumweg was een schilderachtig Poederloijen uitgebeeld in lijsten van PURschuim, de Maasdijk was voorzien van blauw gele strikken, de Egter van Wisskerkeweg was volledig rood wit en blauw met bij elk huis een feestlampje met daar aan een bordje met de oorspronkelijk oude kadastrale naam van het perceel en door de jeugd in de straat gemaakt schilderijtjes. De Oranjestraat was ook letterlijk helemaal oranje en in deze straat werd 200 jaar koningschap uitgebeeld inclusief de appeltjes van oranje in de bomen. In de overige straten is middels vlaggenstrengen de boel opgefleurd en vanaf ieder huis waaide de Poederloijense dorpsvlag. Het ging allemaal goed tot donderdag op vrijdagnacht toen we een sterfgeval in het dorp hadden te betreuren. Een klein meisje was dood in haar bedje gevonden. Dit zette een domper op de koningsdag. De versieringen in het dorp werden ver-soberd en ook het koningsdag programma werd na overleg met de fami-lie aangepast. Ondanks dat werd het toch nog een mooie koningsdag met 's morgens eerst het koningsontbijt met ca. 150 personen daarna de ont-vangst van zo'n 180 gasten gedecoreerden en aanhang uit de gemeen-te Zaltbommel. Aansluitend werd op het tot kasteel omgebouwde dorps-plein, onder zeer grote belangstelling, door de 2 burgemeesters, die van Zaltbommel en Poederloijen, de aubade afgenomen die ter ere van de koning werd gebracht door schooljeugd en het massaal toegestroomde publiek.

Het middagprogramma werd ook goed bezocht en men kon met een treintje Poederrijen bezichtigen. Na het defilé met oude meuk werd de avond besloten met een massale barbecue waaraan ca. 350 mensen deelnamen.

Op het programma voor de komende maanden staan:

Een bijzondere rondvaart, waterspektakel voor jong en oud, de Poederrijense batterij bemand, in het spoor van de verwoesters van het slot Poederrijen, de dag van oude Kéls en Wijven, kanen langs Poederrijens lanen en een verrassingsactiviteit aan het einde van het jaar. Met nog twee edities van de Poederrijense Courant Tijdspiegel van een Dorp te gaan. Kortom nog een lange feestelijke zomer en herfst in het vooruitzicht.

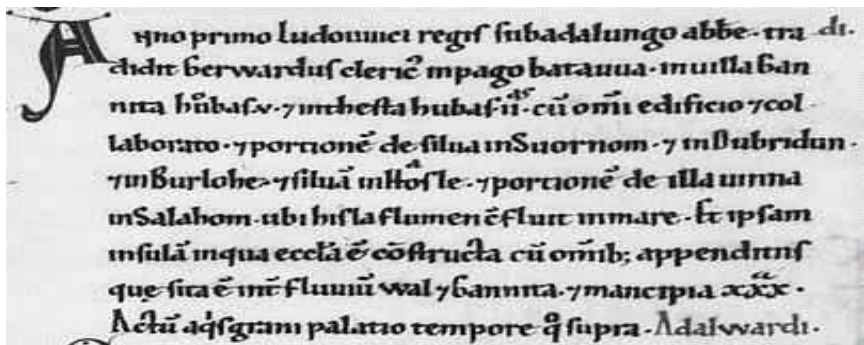
Hieronder volgt nog in het kort een opzette over de eerste optekening van de naam Podarwic in de oorkonde die in Lorsch Hessen Duitsland word bewaard. Hoe oud Poederrijen precies is, is onbekend. De eerst bekende optekening van Poederrijen behelst de schenking van een hoeve in Podarwic aan het klooster Sint-Nazarius in het Duitse Lorsch bij Worms, in de huidige deelstaat Hessen te Duitsland. De acte opgesteld in het jaar 814 is dan ook het schriftelijke ijkpunt waarop wij het 1200 jarig bestaan baseren. Echter de hoeve bestond al voor 814 anders kon zijn niet geschonken worden en dus moet Poederrijen veel ouder zijn. Volgens geleerden zou de naam Podarwic afgeleid zijn uit het Deens en mogelijk zijn ontstaan in de tijd dat de Vikingen (Denen) die hier in de 8^e eeuw langs de rivieren hun plundertochten ondernamen.

Poort van Lorsch te Hessen.

De schenking van de genoemde hoeve te Podarwic werd gedaan door ene Gerward van Gendt stammend uit een vooraanstaand geslacht van grootgrondbezitters in of om het Betuwse Gendt onder Nijmegen. De familie maakte in die tijd waarschijnlijk deel uit van de zgn. bovenregionale adel gezien de vele schenkingen aan voornoemd klooster en de Utrechtse Sint-Maartenskerk. Het zwaartepunt van hun goederenbezit bevond zich in de Betuwe naast vele andere goederen in het rivierengebied en op de Veluwe.

In de voornoemde acte werd niet alleen de hoeve te Poederrijen aan de abdij geschonken maar ook goederen in de Betuwe en bos percelen op de Veluwe. Er behoorde zelfs een schenking van een kerk gebouwd op een eiland in de Waal bij. Ook zijn broer Lantward schonk vele goederen aan dezelfde abdij.

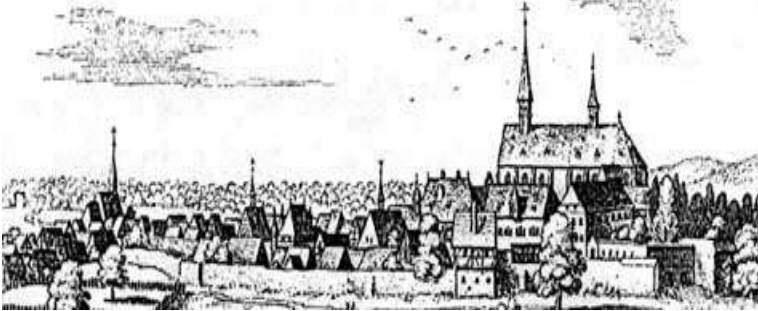

Vermelding van de schenking van Gerward in 814 gedaan.

Wat verbond edelen en grootgrondbezitters aan de Nederrijn met een klooster ver weg in de huidige Duitse deelstaat Hessen, want de gebroeders waren niet de enigen uit onze contreien die in verbinding stonden met het klooster te Lorsch. Kloosters, bij uitstek oorden van gebed, waren in die tijd bij velen bijzonder in trek die hun zielenheil door royale giften probeerden veilig te stellen.

Maar kloosters zocht men tevergeefs in het gebied van de Nederrijn. Voor hun vroom bedrijf waren de schenkers aangewezen op veraf gelegen zgn. stichtingen. Een ervan was Lorsch, gesticht omstreeks 760 en in 772 onder de persoonlijke bescherming van Karel de Grote gesteld.

Dankzij de aanwezigheid van de **koningspalts** kan de abdij van Sint-**Nazarius** in en om Nijmegen een zekere bekendheid hebben gekregen. De overdracht van goederen en personen (want er werden ook zgn. **onvrijen** geschonken) werd voltrokken aan het keizerlijke hof te Aken (Duitsland) het Karolingische bestuurs- en cultuurcentrum bij uitstek.

Afbeelding van het klooster Sint-Nazarius te Lorsch.

De Akener koningspalts was een verzameling van gebouwen, met vooral een politieke- en religieuze functie. Deze palts werd in opdracht van Karel de Grote gebouwd en in gebruik genomen als het voornaamste machtscentrum van het Karolingische Rijk

Onvrijen in de late Middeleeuwen ook wel horigen genoemd. In de periode van verzwakt centraal gezag (negende tot elfde eeuw in West-Europa) zochten weerloze vrijen bescherming bij lokale machthebbers en kloosters en verloren daardoor langzamerhand hun onafhankelijkheid. Hun rechtspositie werd bepaald door allerlei beperkingen, bijvoorbeeld met betrekking tot vererving en huwelijk. Zij waren gebonden aan de grond en verplicht tot leverantie van arbeid en goederen aan hun heer.

Nazarius was een martelaar binnen de toenmalige kerk. Zijn met afge-hakt hoofd begraven lichaam zou in een tuin buiten de muren van Milaan zijn gevonden ten tijde van de regeerperiode van keizer Nero. Na opgraving van zijn lichaam zou het bloed nog steeds vloeibaar uit zijn wonden stromen en rood van kleur zijn wat als een wonder werd uitgelegd. Hij werd herbegraven in de Basiliek der Apostelen en heilig verklaard.

Bronnen:

*Biografisch woordenboek Gelderland.

*www.klooster-lorsch.de.

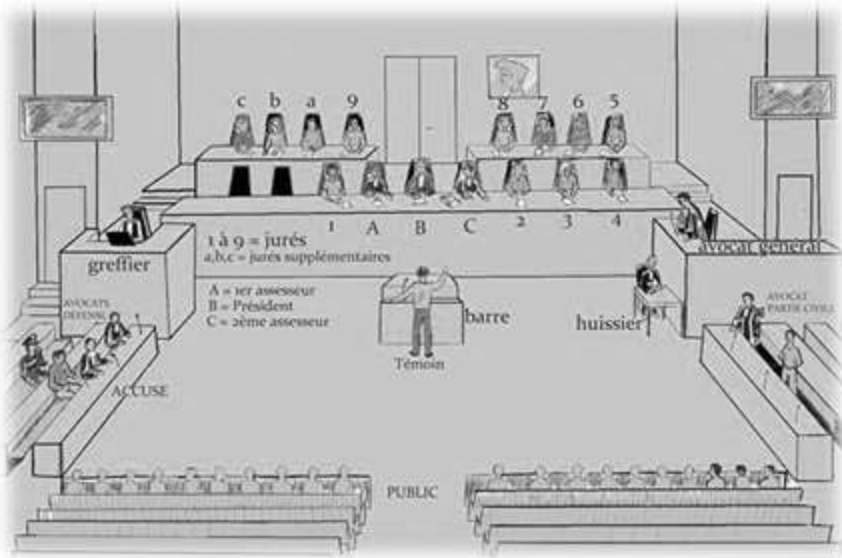
*www.en.wikipedia.org/wiki/Nazarius_and_Celsus.

Frans gerechtshof legt twee dagloners uit Poederoijen zware straf op

In Historische kranten komt men vaak verrassende artikelen of advertenties tegen, ook uit eigen omgeving. In deze en volgende nummers zullen we telkens een berichtje overnemen uit een krant uit lang vervlogen tijden en in ons periodiek plaatsen.

Tijdens de Franse overheersing en bezetting van ons land tussen de jaren 1810 tot 1813 door Keizer Napoleon, toen de Bommelerwaard was ingedeeld was in het “Département des Bouches du Rhin” verscheen in dit gebied een krant genoemd naar dit departement.

De krant: “Journal du Département des Bouches du Rhin” (krant van het gewest van de monden van de Rijn) die zowel de Franse als de Nederlandse tekst bevatte en dus in beide talen te lezen was, vermeld in het nummer van zaterdag 7 november 1812 een rechtszaak die diende op 2 november van het jaar 1812, gehouden door het Franse gerechtshof “Cour d’Assises” in het Keizerlijk paleis te Brussel.

Schets van een rechtszitting van het Hof van Assisen (Cour d’Assises).

De krant vermeldt dat twee inwoners uit Poederrijen namelijk Gerardus van Veen en Adriaan Ross, beiden dagloners, in dit proces wegens diefstal en huisbraak werden veroordeeld tot resp. zes en vijf jaren werken in ijzers en het betalen van de kosten van het proces.

Het werken in ijzers was een zeer zware straf die hen werd opgelegd want dit betekende dat zij hun arbeid in boeien geslagen moesten verrichten. Of zij ook daadwerkelijk deze straf hebben ondergaan is niet bekend, in het najaar van 1813 was de bezetting door de Fransen voorbij en vertrokken zij uit ons land, mogelijk is toen ook hun straf gewijzigd

Tegenwoordig komt men met een vergrijp zoals door genoemde inwoners uit Poederrijen destijds begaan beter weg.

— Zitting van hetzelfde cour van den 2 november, Gerardus van Veen en Adriaan Ross, dagloners, worden te Poederrijen, overtuigd zijnde van bij nacht diefstal, vergezeld van huisbraak, gepleegd te hebben, zijn veroordeeld, de eerste om zes jaren en de tweede om vijf jaren in de ijzers te werken, en beide onderling in de kosten van het proces.

Fragment uit de Franse krant betreffende de veroordeling van de Poederrijense dagloners Gerardus van Veen en Adriaan Ross.

Het hof van assisen, ook wel assisenhof of volksrechtbank genoemd, werd in 1791 in Frankrijk ingesteld en werd in België en Nederland gedurende de Franse overheersing ingevoerd. Het werd in 1816 door Nederland afgeschaft, maar in België, na de onafhankelijkheid, opnieuw ingesteld in 1831. (Het Vlaams woordenboek)

Bronnen:

*Journal du Département des Bouches du Rhin van zaterdag 7 november 1812.

*Wikipedia.

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door:

MCD SUPERMARKT VAN HEEMSKERK

E. P. van Ooijenstraat 5 - 5308 KD Aalst
Tel. 0418-671598

HAIR FASHION LENY

Dr. van Aalststraat 3 - 5308 KJ Aalst
Tel. 0418-672119

EMTÉ SUPERMARKT DUIJZER

Molenkampsweg 3 - 5306 VN Brakel
Tel. 0148-671287

BERT DE VRIES.

Garagebedrijf en tankstation

Zalmstraat 2 - Tel. 0418-671390 - 5306 GJ Brakel

GOVERT GRANDIA

Groenten en fruithandel

Jul. van Stolbergstraat 21 - Tel. 0418-672334 - 5307 HH
Poederoijen

VAN GENDEREN

Attent - Bakkerij

Burg. Hobolaan 6a - Tel. 0418-671360 - 5305 CR Zuilichem

www.vierheerlijkheden.nl